

Foto: Mikkel Lind Juhl

Foto: Kim Hansen

Tranekær by er et helt unikt bymiljø – en slotsby, som kun har sine paralleller i de kongelige slotsbyer i Nordsjælland (Fredensborg, Hørsholm) eller de sønderjyske hertugbyer (Augustenborg, Gråsten og Glücksborg). Navnet Tranekær kan dateres tilbage til 1231 (Tranækyær) "kæret med Tranerne".

Find inspiration til flere oplevelser samt spise- og overnatningssteder på langeland.dk/tranekær

Tekst: VisitLangeland, Nordlangelands Lokalhistoriske Arkiv og Peter Dragsbo, Bevaringsforeningen for Langeland

GEOPARK
DET SYDFYNSKE ØHAV

Friluftsrådet

Støttet med Udlodningsmidler til Friluftsliv

Tranekærs historie og Generalen

De første tegn på mennesker i området er resterne af en 9.000 - 9.500 år gammel sommerboplads for et jægersamfund på Flådet syd for byen.

I løbet af 1800-tallet kom alle byens ejendomme i godsets eje og "Generalen", grev Frederik Ahlefeldt-Laurvig, som ejede Tranekær Slot fra 1791 til 1832, har sat et markant aftryk på byens udvikling til fyrstebys.

"Generalen" var en mand med et vældigt initiativ og høje ambitioner for byen. Han udskiftede godsets landsbyer, flyttede gårdene ud på markerne, grundlagde landets første sukkerroefabrik, skaffede læger til øen, organiserede Langelands forsvar under Englænderkrigen og meget andet. Samtidig omgav han sig med et næsten fyrsteligt hofliv med specielle jagter, musikkorps, teaterforestillinger, afrikanske tjenere osv. På samme tid skaffede "Generalen" en række specielle håndværkere til Tranekær, ofte fra udlandet.

Frederik Ahlefeldt-Laurvig døde på Tranekær Slot den 8. marts 1832.

Foto: Geopark Det Sydfynske Øhav

Slotsbyen til os alle ~ sammen

Foto: Colourbox

Naturen omkring Tranekær

Landskabet omkring Tranekær er kendt som et af øens smukkeste. Slotsbyen er omgivet af skove, levende hegn og moseområder. Slotsparken er hjemsted for en betydelig samling af sjældne træer og den kunstige sø Borgsø tiltrækker et rigt fugleliv året rundt.

Syd for byen ligger Flådet, et omkring 90 hektar stort engområde afgræsset af vilde heste. Dette område er et populært tilholdssted for mange fuglearter, herunder ynglende vibepar, andefugle samt traner på forårstræk.

Området omkring Tranekær byder på mange vandrestier gennem marker og skove, hvilket giver rig mulighed for at opleve det kuperede landskab.

På www.langeland.dk/byer kan du gå på opdagelse i flere af Langelands landsbyer.

Kort: OpenStreetMap

39 Kunsttårnene - Danmarks længste kunstudstilling har hele to, af de i alt 12, tårne tæt på Tranekær. kunsttaarne.dk

40 Korsebølle Gods var oprindeligt en lille landsby. Fra 1718 til 1719 opkøbte greve Carl Ahlefeldt til Tranekær alle 10 gårde samt et hus med henblik på at omdanne landsbyen til selvstændig herregård. Alle gårdene blev revet ned og jorden samlet til en avlsgård Korsebøllegård. Hovedbygningen med frontspids mod gårdspladsen blev først opført i 1902. Hele godset i Korsebølle er i dag et større anlæg af bygninger fra forskellige byggeperioder.

41 Helletofte langdyssen (200 m syd for Helletofte Strand) er opført for ca. 5.000 år siden og er en af øens smukkeste beliggende fortidsminder. Ved dyssen findes en skøn kaffeplet med bord/bænkesæt.

42 Åsø Strand fik omkring 1800 anløbsbro til rutebåde, fragtskibe og godsets fartøjer. Rester af landingsbroen, anlagt af Generalen, kan stadig ses. Han opførte også teglværk og kalkovn i skovbrynet ved Åsø, som leverede sten til bl.a. godsets byggerier. Ovnbygningen er væk, men bindingsværkshusene til teglværkets ansatte er bevaret.

Foto: Jens Loft

35 Flådet syd for Tranekær var for omkring 10.000 år siden beboet af nogle af områdets første mennesker. Flådet var dengang en holm i et stort mosedrag, med adgang til havet på begge sider af øen. På et område på ca. 15x15 m fandt Langelands Museum ved udgravninger i 1973 mere end 26.000 stykker flint samt spor af en hytte, som havde været benyttet som boplads gennem flere somre.

36 Generalens Eg i Ravnebjerg Skov er et flot gammel egetræ på toppen af Skinderløkke Banke, som er en af Langelands mere end 1.000 hatbakker dannet under sidste istid. Hatbakken er med sine 41 m Nordlangelands højeste punkt.

37 Iskælderbanke er - som navnet antyder - tidligere iskælder hørende til Tranekær Slot. Om vinteren blev skåret is fra Borgsø hældt ned i den stensatte brønd. Over brønden var et hejseværk, som blev anvendt til at hejse varer ned i det primitive køleskab indbygget i hatbakken.

38 Tranekær Slotsmølle er bygget i 1846 og er i dag indrettet som museum, blandt andet om vindkraftens historie. slotsmoelle.dk

Foto: Jonas Legerth

46 Dobbeltjættestuen i Tvede Skov er en af de få bevarede dobbeltjættestuer i Danmark og er opført i bondestenalderen.

47 Tranekær Fyr er opført i 1897 og står som et markant orienteringspunkt ved kysten. I dag privatbolig.

48 Botofte Skovmose var oprindeligt en del af indsejlingen til Tranekær. Omkring 1943 blev hele området tørlagt ved hjælp af havdige, dræning og pumpning. I 2010 blev pumpningen indstillet og en losseplads midt i området nedlagt, hvilket har genskabt et smukt vådområde med mange forskellige fuglearter. Pausested mod syd.

49 Østrig ligger på Langelands østkyst ud mod Langelandsbælt, 2,5 km øst for Tranekær. Stranden findes for enden af Botofte Strandvej, hvor der er en parkeringsplads med toiletfaciliteter. Stranden ligger i natursmukke omgivelser med grønne åbne områder på begge sider af stranden.

Lyt til flere af Tranekærs spændende historier og find audio-walks på www.langeland.dk/lyt

Foto: Morten Gaustad

43 Strandby var engang en aktiv fiskerby med flere fiskerfamilier. Ved huset for enden af Strandvej står en mindesten om to begivenheder under Svenskekrigen i 1659. Langeland var på det tidspunkt effektivt forsvaret mod svenskerne indtog blandt andet med Strandby Skanse, som dog ikke er bevaret.

44 Stengade skov var før orkanen i 1967 en stor ensartet bøgeskov. Nu findes flere forskellige skovtyper og en smuk bøgeskov ned til stranden. I skoven kan du se **Stengade Skanse** opført af Generalen under Englandskrigene, **Oehlenschlägers bog** hvor vores nationalsang måske blev skrevet og den smukke **Stengade Strand**.

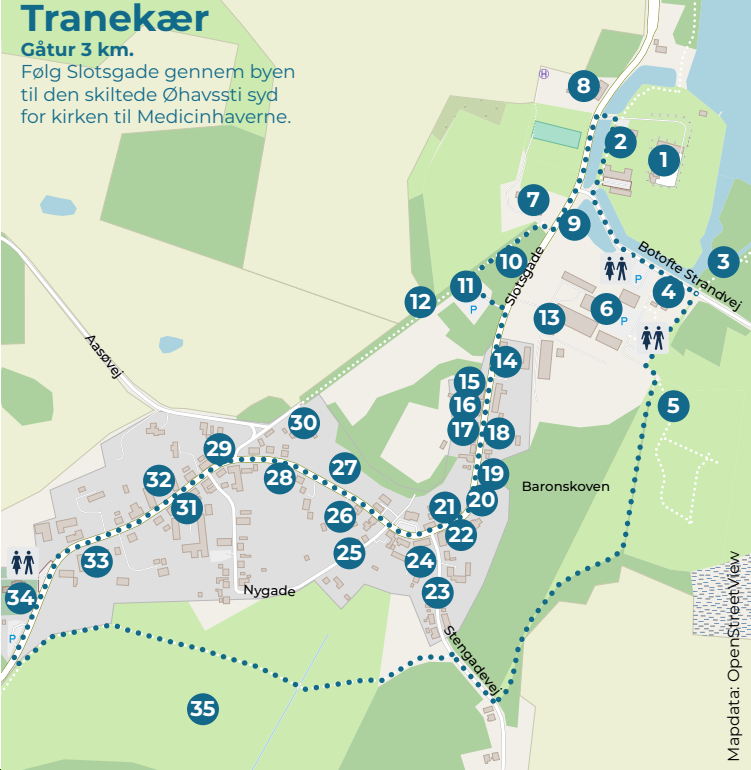
45 Tobaksladen ved Stengadevej 24 er en af de få tørrelader, der stadig findes fra 2. verdenskrig. På Langeland begyndte mange landmænd at dyrke tobak, da der var gode priser på dansk tobak. Importen af Virginia-tobakker fra Amerika var stoppet på grund af krigen, hvilket førte til, at man begyndte at dyrke tobak flere steder i Danmark. Tobaksdyrkningen fortsatte i nogle år efter krigen.

Foto: Jeppe Brinch

1 Tranekær Slot ligger majestætisk placeret på en 20 meter høj banke, hvor Kong Valdemar den Store (1131-1182) opførte et forsvars-anlæg med voldgrav og vindebro. Både fra øst og vest kunne man sejle til slottet, som samtidig var nødvendigt at passere når man skulle rejse fra nord til syd på Langeland. Under Valdemar Atterdags forsøg på at samle Danmark i 1350'erne blev Tranekær Slot belejret i to uger, før det i andet forsøg lykkedes kongen at indtage borgen fra de slesvigske hertuger. Siden er det imponerende forsvarsværk brugt som led i forsvaret af det sydlige Danmark, indtil 1650'erne hvor Tranekær Slot blev ødelagt under svenskekrigene. Ikke lang tid efter i 1672 blev det forfaldne slot overrakt som en del af en medgift ved et bryllup mellem den unge Margrethe Dorothea Rantzau og Frederik Ahlefeldt. Efterfølgende indgik slottet i Grevskabet Langeland, som ejede stor set hele øen samt nabøen Strynø.

Generalen Frederik lensgreve Ahlefeldt-Laurvig (1760-1832) overtog Tranekær Slot i 1791 og var en mand med store ambitioner for hele øen. Han reformerede skolevæsenet på Langeland og højnede undervisning ved bl.a. at indføre sundhedslære, som først blev obligatorisk i 1930 ´erne. Generalen skaffede flere læger til øen, fik organiseret sundhedsvæsenet og forestod personligt et stort koppevaccinationsprogram.

2 Slotsgårdens to bygninger nedenfor slottet ligger omkring en fælles gård, tidligere ridebane. Herskabsstalden med pragtfuldt interiør mod syd er oprindelig opført omkring 1760 og ombygget flere gange og anvendes i dag som restaurant. Mod nord ligger den såkaldte "Teaterbygning" opført på samme tid.

8 Besøgsbigården, Slotsgade 95 Oprindeligt har her ligget en skvatmølle som i underetagen husede slottets vaskeri. Bindingsværkshuset er opført i 1750 og har bl.a. huset godsets jagthunde. I dag er her besøgsbigård med udstilling, formidling og en flot have.

9 "Lygten", Slotsgade 80 er et flot lille bindingsværkshus i rokoko-stil med mansardtag opført af Generalen som gæstebolig for udenlandske tjenestefolk. Senere bolig for slottets funktionærer.

10 Godskontoret, Slotsgade 91 er opført i 1890 og tegnet af August Klein. Bygningen vandt i 2023 bygge- og anlægsprisen i Langeland Kommune for den flotte renovering.

11 Galaksen Kunstværk bestående af 28 store sten, skabt af den langelske kunstner Jan Axel Starup blev i 1985 indviet af Dronning Margrethe II. Det grønne område syd for kunstværket er tidligere sportsplads for Tranekær skole.

12 Lammehaven Den smukke lindealle fra Slotsgade til Aasøvej er anlagt af Generalens bedstefar Frederik Ahlefeldt. Grevefamilien ønskede en sikker vej til kirken udenom den koppebefængte by og anlagde derfor alleen for at undgå nærkontakt med lokalbefolkningen. Yderligere forbød greven byens indbyggere at komme i kirken så længe koppeepidemien varede. Greven faldt imidlertid i snak med et barn der legede ved alleen. Det viste sig, at barnet kom fra en kopperamt familie og dagen efter havde grev Frederik kopper og han døde kort efter (1773). Alléens navn stammer fra dengang får fra Tranekær Gods gik her. For hver ende af Lammehaven ses stenstøtterne fra de gitterlåger, der holdt fårene inde.

3 Slotsparken øst for slottet er i dag hjemsted for **TICKON** - Tranekær Internationale Center for Kunst Og Natur. Året rundt kan du gå en tur i den smukke slotspark og oplev internationale kunstneres organiske Land Art i samspil mellem kunsten og naturen.

4 Hønehuset, Botofte Strandvej 4 Det ottekantede hus er opført som Slottets Hønehus i 1869. De flotte originale høne-statuetter på murhjørnerne ud mod vejen er et vidnesbyrd om bygningens oprindelige beboere, som dog også talte både gæs og svaner.

5 Medicinhaverne Botofte Strandvej 2A Nordeuropas største medicin-botaniske park med mere end 800 forskellige medicinplanter. Haverne passes af frivillige og er åben hele året.

6 Tranekær Ladegård var centrum for Godsets store landbrug. Generalen etablerede eget Hollænderi (mejeri) og smørret herfra ansås at være det bedste i kongeriget. Han foretog også mange eksperimenter indenfor landbrug som f.eks. at plante roer eller kartofler, fremfor at lade markerne ligge brak.

7 Slottets gartneri, Slotsgade 93 er opført som planteskole og gartneri og er det eneste hus opført af Christian Johan Frederik Ahlefeldt-Laurvig (1789-1856), også kaldet **Knudegreven** grundet en knude på grevens hals. Grevinden boede det meste af tiden på en herregård på Fyn, så Knudegreven kunne muntre sig med tjenestepiger og andet hunkøn hjemme på Langeland. Han hævdede selv at have mere end 90 børn, dog var kun 35 af dem registreret i kirkebøgerne. Knudegreven var kendt for at tage sig godt af børnenes mødre og tog det ikke så tungt, om han egentlig var faderen, det kunne jo være andre, der var kommet galt afsted.

13 Sukkerfabrikken, Slotsgade 79 Bag den oprindelige indkørsel til Ladegården (se 6) ligger en lang rød bygning opført i 1804 og 1811. Englandskrigene havde medført sukkermangel og Generalen besluttede derfor, efter kongelig tilladelse, at fremstille roesukker. Trods utallige kostbare eksperimenter lykkedes det kun at lave sirup og ikke krystalliseret sukker. Sukkerproduktionen blev derfor omlagt til ølbrygning og brændevin. Senere blev bygningen omdannet til bolig for godsinspektør og forvalter, og anvendes i dag til overnatning, kurser og retreats.

14 Tranekær Gæstgivergård, Slotsgade 74 I 1700-tallet lå kroen "Slukefter" her på skellet mellem Tranekær og Bøstrup sogn. Generalen nedlagde kroen og opførte i 1802 den nuværende gæstgivergård, som året efter fik kongelig bevilning til Gæstgiveri og Værtshushold. I første halvdel af 1800-tallet fungerede gården som poststation, indtil Tranekær fik eget posthus i 1870 ´erne. Gæstgivergården afholdt selskabelig klub med foredragsholdere, bl.a. Herman Bang.

15 Taffeldækkerens hus, Slotsgade 89 lå oprindeligt ved indkørslen til Tranekær, men blev flyttet hertil omkring 1840. Huset bestod dengang af to lejligheder, hvor taffeldækker Schultz (ansvarlig for borddækning på slottet) boede i den sydlige ende.

16 Pottemagerhuset, Slotsgade 87 På Generalens foranledning drev familien Rosenvind her et pottemageri.

17 Pico, Slotsgade 85 Her boede den italienske murerfamilie Pico, der blev hentet til Tranekær for at lægge terrazzo for Generalen på slottet. Pico-familien findes i dag stadig på Langeland.

18 Musikanthusene, Slotsgade 62-64-66 stod oprindeligt ved Lundsgård (Kerteminde), men blev flyttet hertil af Generalen, der hentede en lang række musikere til Tranekær, bl.a. Phantys tyske musikerkorps, hvoraf en del af musikerne var indkvarteret her.

19 Bagertrappen og Baronbakkerne Mellem Slotsgade 58 og 62 fører stentrappen "Bagertrappen" op til en lille skov bag husene hvor der tidligere lå et bageri. Efter bageriet blev nedlagt blev der indrettet et lystanlæg til friluftsteater, grundlovsfest og foredrag.

20 Kruhøffers hus og dyrlægeboligen, Slotsgade 58 var i årene 1849-54 beboet af skovrider Ernst Wilhelm Kruhøffer, søn af Wilhelm Kruhøffer, der som 25-årig i 1804 blev hentet til Tranekær fra Tyskland for at bestyre grevskabets skove. Huset blev senere brugt til dyrlægebolig frem til cirka 1918.

21 Goltermannhuset, Slotsgade 73-77 Sadelmager Maximilian Adam Goltermann blev indkaldt til Tranekær fra Hannover i 1813. Efter ham har hans søn, sønnesøn og oldesøn virket som sadelmagere i samme værksted i nummer 75. Som nabo boede den holstenske bendrejer og instrumentmager Weesch, der forsynede grevens musikanter med instrumenter.

22 Hjørnehuset Slotsgade 54 er indrettet til butikker og opført i 1918 efter tegning af godsforvalter Bang. Slotsgade 56 var dyrlægebolig, opført 1918 efter tegning af Bang.

23 Håndværkerhusene på Stengadevej har bl.a. smedje og rebslageri. Grevskabet på slottet foretrak at købe deres ting lokalt.

24 Tranekær gamle Realskole, Slotsgade 52 er opført 1885-86 af August Klein som Tranekær Læseforening. Fra 1896-1921 drev godset Realskole, som i 1900 blev udvidet med gymnastiksal (i dag Tranekær Beboerhus).

25 Nygade er bygget omkring århundredeskiftet af "Gamle grev Christian" og grevinde Hanne Ahlefeldt-Laurvig, hvis grevekronede monogrammer kan ses på flere af husene.

26 Tranekær gamle posthus, Slotsgade 40 er opført omkring 1860 og var posthus frem til 1955.

27 Slotsgade 65 er tidligere lægebolig fra omkring 1850 og blev senere bolig fra 1954-69 for digteren Frank Jæger.

28 Jægergården, Slotsgade 34 er bygget til jæger Peter Nielsen, Knudegrevens (grev Christian Johan Ahlefeldt-Laurvig) personlige tjener. Jæger Nielsen var med på Knudegrevens rejse til Paris, hvor greven skulle opereres for den knude på halsen, der var årsagen til han øgenavn. Operationen var imidlertid ikke lykkedes og greven udåndede i jæger Nielsens arme. Grevens lig blev bragt hjem til Langeland og han ligger begravet i Tranekær Kirke.

29 Knudegrevens hus, Slotsgade 57 undgik branden i 1875. Her boede Knudegreven efter Generalens død, mens han overvejede, om han skulle vedgå arv og gæld efter sin forgældede farbror.

30 Asyl for børn, Åsøvej 2 er tegnet i schweizerstil af havearkitekt Henry August Flindt og opført i 1868. Åsøvej 4 ved siden af er det tidligere jægerhus, opført i ren schweizerstil.

31 Den gamle skole, Slotsgade 20-22 er en klassicistisk bygning tegnet af Anders Kirkerup og opført i 1800 af Generalen som et led i hans bestræbelser på at udbygge skolevæsenet på Langeland. Skolen blev i 1952 udbygget mod syd, men lukkede allerede 10 år efter og blev omdannet til kommunekontor for Tranekær Kommune, som blev nedlagt ved kommunesammenlægningen i 2007.

32 Den gamle skovriderbolig, Slotsgade 45 Hovedhuset er opført i 1909 som bolig for daværende skovrider Holger Hansen, mens de to længer blev bygget i 1875 efter branden.

33 Sundgården, Slotsgade 10 er bygget efter branden i 1875 som ny præstebolig. Siden ombygget til alderdomshjem og nu beboelse.

Den store brand ødelagde alle de stråtede huse i den sydlige del af Tranekær den 19. maj 1875. Branden startede i præstegården omkring klokken 2 om natten og på kun to timer var den halve by (over 30 huse) brændt ned. Provst Graae blev reddet ud af den brændende præstegård, men var blevet så alvorligt forbrændt, at han døde to dage senere. Hans gravsted kan ses på kirkegården. August Klein tegnede Ildebrandshusene i gule sten og "schweizer-tage", som hurtigt stod klar til indflytning til de hjemløse familier.

34 Tranekær Kirke, Slotsgade 25 er – selv om man ikke kan se det – en gammel middelalderkirke fra 1450, som blev ombygget af Generalen i 1804 i en slags romersk stil (formentlig tegnet af Generalen selv). I 1886 ombygget i sen-gotisk stil af Tranekærs mest brugte arkitekt August Klein. Inde i kirken, som var ejet af slottet frem til 1942, kan du se gravkapellerne, den ny-romanske prædikestol, altertavlen fra 1847 og døbefonten skåret i træ. Tranekær kirkegård ligger højt bag kirken omkredset af knap 300 år gamle lindetræer. En stor del af familien Ahlefeldt har gravsted her, samt flere af de personer, som har arbejdet for slottet.